

Storå er et fint eksempel på, hvordan et åløb udvikler sig, hvis det får lov til at passe sig selv. Så vil det begynde at slynge sig, man siger også, at det meandrere. Med tiden kan åløbet meandrere så meget, at det får et næsten hårnålsagtigt forløb. Storå repræsenterer den nutidige situation i en udvikling, der tog sin begyndelse i slutningen af sidste istid.

Foto: Tove Stockmarr.

Slyngninger langs Storå. Når åløb slynger sig, siger man at de meandrere.

Storå gennemløber hele den sydvestlige del af Karup Hedeslette. Karup Hedeslette blev dannet, da vældige ismasser stod ved den såkaldte Hovedstilsstandslinie, der angiver isens største udbredelse i sidste istid for omkring 18.000 år siden. Hovedstilsstandslinien kan følges fra Bovbjerg ved Vestkysten til Viborg, hvor den slår et skarpt knæk sydover og fortsætter ned igennem Sønderjylland. Store dele af Vest- og Sønderjylland var således isfri på dette tidspunkt. Fra Hovedstilsstandslinien strømmede enorme mængder smeltevand mod vest. Vandet førte sand og grus med sig, som blev afsat på det, der i dag udgør Karup Hedeslette.

Da afstrømningen var på sit højeste, må man prøve at forestille sig et Vestjylland, der var præget af et enormt system af store smeltevandsfloder. Hvis man kunne se floderne fra oven, ville man kunne se, at de havde et nærmest "flettet" forløb, for de delte sig og løb atter sammen gentagne gange afhængigt af materialetilførslen og mængden af smeltevand. De havde altså et ustabil forløb. Kun de højest liggende landområder blev ikke oversvømmet af smeltevandet. Vest for Karup Hedeslette ligger Skovbjerg Bakkeø, der er et eksempel på et sådant højtliggende område. Bakkeøen er en morænebakke fra næstsidste istid. Den nærliggende, men dog noget mindre Yllebjerg Bakkeø er et andet eksempel.

Nutidens Storå kan anses som en efterkommer af istidens store smeltevandsfloder, selv om vandmængden og relieffet har ændret sig. Den har i dag et naturligt meanderende forløb med udsving på op til 100 meter.

Den meanderende å har en karakteristisk dynamik, der er forskellig fra det flettede flodsystem. Mens man går langs Storåens slyngninger, kan man se, at åen har meget stejle brinker i svingenes yderside, mens indersiderne af slyngningerne er fladere. Det er åen selv, der har gnavet sig ind i ydersiderne, da vandet påvirker

disse sving med en større kraft. En sådan erosion skyldes, at vandet strømmer med forskellig hastighed i selve vandløbet. Mekanismen bag en sådan strømning kan illustreres med det, der forgår, når vi kører i bil på en vej og møder et sving. Med mindre vi ikke vil køre ud i rabatten, bliver vi nødt til at dreje på rattet, for at bilen bliver på vejen i svinget. Når vi drejer på rattet, får hjulene en større hastighed i svingets yderside. Mekanismen mærkes tydeligt hos føreren, og den forstærkes, afhængigt af hvor hurtigt man kører gennem svinget. Ved høj hastighed hviner dækkene mod asfalten, de slides en lille smule på ydersiden, hvor hastigheden og dermed trykket på underlaget er størst.

På omtrent samme måde opfører det meanderende vandløb sig. Når strømmen møder en forhindring på sin vej, forsøger det at strømme uden om den. Herved opstår der turbulens i vandet.

Foto: Tove Stockmarr.

Slyngninger langs Storå.

STORÅ VED STOUBÆK KRAT

Denne turbulente strømning skaber forskelle i vandtes strømningshastighed, der påvirker forhindringen og vandløbets egne sider med en erosiv kraft. Hvis forhindringen for eksempel er en jordknold, vil vandet gnave lidt af fremspringet af og transportere materialet med sig, hvorefter det aflejres på steder, hvor strømmingen i vandet er så lille, at materialet vil falde til bunds. Aflejring sker i indersiden af svingene.

Er der først etableret sving i et vandløb, er processen nærmest selvforstærkende. Man ser det tydeligt langs Storåen.

Flere steder kan man endda se, at slyngningerne med tiden har fået så store udsving, så åen gennembrøder sine egne slyngninger. Når åen gennembrøder slyngningerne, fortsætter vandet lige ud, og den gamle slyngning afsnøres og efterlades som en lille sø, der nærmest har form som en hestesko. Et sådant eksempel ses ved Rotviglund.

Færdes man stille, kan man måske være heldig at se eller høre isfuglen. Den bygger redehuller i Storåens sandede brinker side om side med digesvalerne. Og har man øjnene med sig, kan man måske finde spor eller ekskrementer af den sky odder.

Afslutningsvis skal det fremhæves, at Stoubæk Krat, der ligger på den vestlige side af Storå, er et meget charmerende egekrat med klitter og hedekarakter. Der er mulighed for at se mange forskellige fugle, der holder til i hule træer, bl.a. flagspætte, grønspætte og forskellige mejser. I de mere sumpede områder kan man møde firben, hugorm, tudser og frøer.

Foto: Tove Stockmarr.

Egekrat og hede.

Storå ved Stoubæk Krat Hårnålesving på åen

Nutidens Storå kan ses som en efterkommer af istidens store smeltevandsfloder, der skabte hedesletten ved Karup. I dag er Storå et klassisk eksempel på en slyngt å. Den skaber selv sit leje og ændrer det hele tiden.

Hvor:

Stoubæk Krat ligger omkring 12 kilometer sydøst for Holstebro ved byen Hodsager.

Koordinater:

56.315359
8.84629

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr